

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích

Obecná škola (německá) Třemošná

1911–1920

Inventář

EL NAD č.: 378

AP č.: 273

Šárka Babincová

Plasy 2011

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	5
III. Archivní charakteristika archivního fondu	5
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	5

Seznam použitých pramenů a literatury	6
---------------------------------------	---

Přílohy:

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk	7
---------------------------------------	---

Inventární seznam	8
--------------------------	---

I. Vývoj původce archivního fondu

Třemošná, původně česká zemědělská obec, se od 60. let 19. století rychle rozrůstala v souvislosti s těžbou uhlí a rozvojem průmyslu. V roce 1862 firma J. D. Starck otevřela kamenouhelné doly a roku 1864 sklárnu na výrobu tabulového a zrcadlového skla. V této souvislosti se do Třemošné přistěhoval větší počet rodin německé národnosti. Podle sčítání lidu z 30. ledna 1881 bylo v obci 1406 obyvatel, z toho 264 Němců, převážně zaměstnanců ve Starckově továrně na tabulové sklo a jejich rodinných příslušníků.

Děti německých dělníků a sklářů musely navštěvovat jedinou českou obecnou školu v obci, i když neuměly česky a jejich rodiče si je nepřáli počesťovat. Soukromá jednotřídní německá škola v Třemošné byla založena vídeňským Schulvereinem až v září roku 1884 a čítala 40 žáků. Nacházela se v budově čp. 123, kterou vlastnila firma J. D. Starck. Ředitelem školy se stal Karel Schwarzer a M. Schwarzrová industriální učitelkou. Od počátků ji navštěvovali nejen žáci z německých rodin, ale i české děti. Se vzrůstajícím počtem žáků (již přes 100 zapsaných) se stala ve školním roce 1897/1898 dvoutřídní.

V roce 1897 byla zdejšími skláři podána žádost, aby se soukromá škola Na Sklárně stala veřejnou a přešla do správy obce. Výnosem Zemské školní rady v Praze ze dne 8. června 1897 bylo schváleno zřízení veřejné jednotřídní německé obecné školy, kterou obec převzala po zamítavých rekursech do své správy až od 1. ledna 1899. Druhá třída byla pravděpodobně dále vydržována Schulvereinem a stala se součástí veřejné německé školy až začátkem roku 1901, kdy byl schválen obecní rozpočet na dvoutřídní obecnou německou školu pro rok 1901. Škola i nadále zůstávala v budově firmy J. D. Starck a obec z ní platila nájemné. Obecním zastupitelstvem byli již v roce 1898 zvoleni členové německé místní školní rady.

Ve školních letech 1902–1903 až 1905–1906 navštěvovalo německou školu ve dvou třídách již více než 160 dětí. Německá místní školní rada proto podala žádost o zřízení třetí třídy na Okresní hejtmanství v Plzni. Obec proti tomu poukazovala na fakt, že Němci v Třemošné jsou „živlem stěhovavým“, a není tedy nutné školu dále rozšiřovat. Výnosem ministerstva kultu a vyučování ze dne 14. března 1907 byla třetí třída přesto otevřena. Jak se později ukázalo, děti českých rodičů plnily německou školu nejméně v rozsahu jedné třídy a samotných německých žáků postupně ubývalo.

Ve školní budově se kromě tří tříd dále nacházely byt pro řídícího učitele, tělocvična a hřiště. Rozrůstala se žákovská a učitelská knihovna, pro chudé děti byly poskytovány místní školní radou zdarma školní potřeby.

K velkému snížení počtu žáků došlo již od školního roku 1910/1911 (157 žáků), v následujícím školním roce bylo zapsáno 114 dětí a ve školním roce 1912/1913 pouhých 64 žáků. V rámci modernizace totiž byly do zdejší továrny na sklo zavedeny nové americké stroje, čímž došlo k propouštění zaměstnanců a snižování platů. V této době odešlo z Třemošné za lépe placenou prací mnoho německých rodin.

Úbytek žáků dále pokračoval, ve školním roce 1913/1914 bylo zapsáno 53 dětí a téměř stejný počet žáků i v roce následujícím (z toho byla ještě téměř pětina dětí české národnosti). Výnosem zemské školní rady ze dne 10. listopadu 1914 proto došlo ke zrušení třetí třídy německé školy.

V období první světové války dvoutřídní školu navštěvovalo 50 až 60 dětí. Učitel Hollesch nastoupil vojenskou službu a kvůli nedostatku učitelských sil bylo řídícím učitelem Schwarzerem zavedeno střídavé polodenní vyučování, které bylo ještě v zimních měsících přerušováno pro nedostatek uhlí. Školní docházka v této době také značně ochabla. Žáci spolu s učitelem pořádali sbírky na Červený kříž a pro vojáky na frontu (vlněné věci, ponožky), děti sbíraly ostružinové a jahodové listy, odpadový materiál pro válečné účely. V prosinci roku

1917 přednesla obec Třemošná návrh na zrušení jedné třídy německé školy, zemská školní rada však toto rozhodnutí odsunula na pozdější dobu.

Po skončení první světové války bylo opět zahájeno pravidelné vyučování dvoutřídní školy, počet žáků ovšem nadále klesal. Ve školním roce 1918/1919 bylo zapsáno 56 dětí, v roce následujícím pouze 35. Z důvodu snížení počtu žáků byl výnosem Zemské školní rady v Praze ze dne 13. září 1919 zredukován počet tříd na zdejší škole na jednu, ve které poté vyučoval pouze řídící učitel Schwarzer.

Dne 1. ledna 1921 koupila obec od firmy Důlní a průmyslové závody (dříve J. D. Starck) dům čp. 123, ve kterém škola sídlila. Během roku 1921, když byla sklárna přeložena do Rychnova u Falknova, odešla z obce řada německých rodin. Počet dětí v posledním školním roce 1921/1922 klesl na 15 zapsaných, z toho byly pouhé 3 národnosti německé. Výnosem ministerstva školství a národní osvěty v Praze ze dne 28. července 1922 byla německá škola ke dni 31. srpna 1922 zrušena.

Ještě krátce v průběhu druhé světové války, od září 1940, fungovala v budově německá jednotřídní škola.

Ředitel:

Karel Schwarzer 1884–1922

Počet žáků

Školní rok	Počet žáků celkem	Z toho českých dětí
1884–1885	40	?
1888–1889	65	?
1893–1894	108	?
1902–1903	přes 160	?
1903–1904	přes 160	?
1904–1905	přes 160	?
1905–1906	168	40
1906–1907	170	39
1907–1908	172	41
1908–1909	173	36
1909–1910	172	48
1910–1911	157	52
1911–1912	114	30
1912–1913	64	23
1913–1914	53	10
1914–1915	52	10
1915–1916	54	8
1916–1917	60	12
1917–1918	63	12
1918–1919	56	11
1919–1920	35	?
1921–1922	15	12

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Archivní fond Obecná škola (německá) Třemošná tvoří jediná dochovaná archiválie, pamětní kniha z let 1911–1920. Jiné písemné materiály, např. nejstarší pamětní kniha, výkazy docházky a prospěchu, konferenční protokoly či spisy, se nedochovaly.

Pamětní kniha byla nepochybně po celou dobu existence původce uložena v budově školy a do archivu byla předána delimitací z Okresního archivu v Plzni dne 25. října 1963 (č. př. 175).

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Název archivního fondu Obecná škola (německá) Třemošná byl zvolen na základě Metodického návodu OAS MV k vedení evidence NAD podle vyhl. č. 645/2004 Sb. (Hlava XII, čl. 17), tj. základní typ školy tohoto období (jazyk) a místo.

Pořádání a inventarizace fondu proběhly na základě pravidel pro zpracování archivního materiálu (Metodické návody a instrukce pro zpracování archivního materiálu. SAP X, 1960, č. 2, s. 215–310) a platné metodiky SOA v Plzni (Metodický pokyn ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek ze dne 12. března 2010).

Archivní fond je torzovitý, dochovala se pouze pamětní kniha z let 1911–1920.

Celkový rozsah archivního fondu Obecná škola (německá) Třemošná činí 0,02 bm. Pamětní kniha je psaná německy a v souladu s přílohou č. 3 zákona č. 499/2004 Sb. byla zařazena do I. kategorie. Během inventarizace nebyla provedena žádná vnitřní skartace. Fyzický stav archiválie je vcelku vyhovující, a není proto nutný žádný restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Archivní fond Obecná škola (německá) Třemošná obsahuje pouze pamětní knihu, která pochází z let 1911–1920 a neposkytuje tedy informace o začátcích školy. Obsahuje chronologické zápisy podle jednotlivých školních let spolu se základními údaji o počtu žáků. Velice podrobně jsou zde zaznamenány události první světové války a období po vzniku první republiky.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Archivní fond Obecná škola (německá) Třemošná 1911–1920 uspořádala a inventář k němu zhotovila Šárka Babincová. Archivní fond byl inventarizován v lednu 2011, úvod k inventáři napsán v únoru 2011 a čistopis pomůcky vyhotoven v srpnu 2011 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

Seznam použitých pramenů a literatury

Státní okresní archiv se sídlem v Plasích, *Archiv obce Třemošná 1821–1945 (1951)*. Zápisy ze schůzí obecního výboru 1889–1902, K1. Záležitosti obecné školy české a německé 1904–1942, inv. č. 119, N 10.

Státní okresní archiv se sídlem v Plasích, *Místní školní rada (německá) Třemošná /nezpracováno/*, hlavní kniha 1913–1919, deník příjmů a výdajů 1913–1922, spisový materiál 1907–1922.

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, *Národní škola Třemošná 1854–1953*. Pamětní kniha 1854–1886, K 293. Pamětní kniha 1887–1912, K 294. Pamětní kniha 1912–1926, K 295.

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, *Základní škola 1.–4. ročník Třemošná-Sklárna 1933–1996*. Pamětní kniha 1933–1939, K 80. Pamětní kniha 1939–1941, K 81.

Klíková, Z. – Rom, K. *Archiv obce Třemošná 1821–1945 (1951)*: inventář [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 237]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 2010.

LUKA VSKÝ, František. *Menšinové školství na Plzeňsku*. Plzeň, 1913.

Popis obecného školství v Království českém. Praha, 1889.

Popis obecného školství v Království českém. Praha, 1894.

ZEITHAML, Jaromír – KREUZOVÁ, Božena – DOBRÝ, Jiří. *Třemošná 1181–2001. Pohled do historie a současnosti obce*. Třemošná, 2001.

800 let Třemošné 1181–1981. Třemošná, 1981.

Příloha č. 1

Seznam použitých zkratek

SAP	Sborník archivních prací
SOA	Státní oblastní archiv

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn.
I. KNIHY			
1	Pamětní kniha	1911–1920	K 1

Název archivní pomůcky:	Obecná škola (německá) Třemošná
Značka archivního fondu:	OŠN Třemošná
Časový rozsah:	1911–1920
Počet evidenčních jednotek:	1 (1 úřední kniha)
Počet inventárních jednotek:	1
Rozsah v bm:	0,02 bm
Stav ke dni:	10. 8. 2011
Zpracovatel archivního fondu:	Šárka Babincová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Šárka Babincová
Počet stran:	10
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Karel Rom dne 10. 8. 2011 – č. j. SOAP/060-350/2011